

DOVANA AR KYŠIS ?

ŠIEK TIEK TEORIJOS IR PRAKTINIŲ PATARIMŲ

Ar galime atsidėkoti chirurgui prieš operaciją? Ne. O po ilgos, sudėtingos, bet sėkmingos operacijos? Taip pat ne? Tai kaip atsidėkoti rūpestingam gydytojui teisėtu būdu?

Norint atsakyti į šiuos klausimus, būtina žinoti kyšio ir dovanos esminius teisinius skirtumus taip pat ir pasekmes už teisės normų pažeidimą.

Dovana – bet koks vertę turintis daiktas ar nauda, kaip draugystės ar dėkingumo ženklas neatlygintinai įteikiama pagal nusistovėjusias tradicijas ar papročius. Dovanojimo, kaip sandorio, pagrindinė ypatybė – neatlygintinumas. Dovanojimo atveju nesiekama ir nelaukiama jokių apdovanotojo asmens veiksmų, nedaroma įtaka jo valiai, nesitikima kažkokio grįžamojo ryšio, dovanojimas nesusijęs su užimamomis pareigomis.

Dovanas sąlyginai galima suskirstyti į kelias rūšis:

- dovanos, gaunamos iš artimųjų asmenų tam tikromis progomis (per gimtadienius, šventes...),
- dovanos, gaunamos oficialių susitikimų metu, pagal tarptautinius protokolus ar tradicijas,
- dovanos, kurios paliekamos, perduodamos, atsiunčiamos, ir t. t. Prieš priimant tokias dovanas, reikia išsiaiškinti, už ką jos buvo perduotos.

Nors dovanos teikiamos nesitikint mainais gauti kokį nors atlygį, tačiau priklausomai nuo dovanos vertės, nuo to, kam, kokiomis aplinkybėmis, kaip dažnai ir koku tikslu ji teikiama, tam tikrais atvejais jos gali būti traktuojamos kaip kyšis. Kyšis negali būti dovana. O dovana kyšiu tam tikrais atvejais gali būti - jei „dovanojant“ daroma prielaida, kad apdovanotasis turi už tai kažką padaryti ar kažką nedaryti, arba jau yra kažką padaręs. Tai nėra dovana ir nėra dovanojimas. Toks „dovanojimas“ teisiškai vadinamas papirkimu.

Kyšis – tai už tam tikrą elgesį gauta neteisėta turtinė nauda. Nesvarbu, ar gauta sau, ar kitam asmeniui, turi ekonominę vertę rinkoje ar ne, materialią (daiktai, pinigai, alkoholio butelis...) ar nematerialią (pelningi ryšiai, konfidencialios informacijos atskleidimas, sutaupymas nemokant už paslaugą...). Kyšis duodamas ne šiaip sau, o siekiant, kad ėmėjas:

- atliktų tam tikrus neteisėtus veiksmus arba,
- neatliktų jam priklausančių atlikti arba,
- atlikdamas teisėtus – suteiktų pirmumo teisę.

Kyšiu siekiama asmeninės naudos, veikiant neteisėtai. Kyšį galime įvardinti kaip paperkamąją dovaną. Kyšis, skirtingai nuo dovanos, paprastai yra išankstinio susitarimo pasekmė, jo dydis veikia kvalifikavimui įtakos neturi, jis svarbus tik skiriant bausmę. Netgi smulkaus (iki 1 MGL) kyšininkavimo atveju ikiteisminio tyrimo institucijos neturi kitos alternatyvos, kaip baudžiamąją bylą perduoti teismui. Teismas galbūt ir įvertintų kaip mažareikšmę veiką ir galbūt atleistų nuo baudžiamosios atsakomybės, tačiau pagrindas taikyti asmeniui drausminę atsakomybę vis tiek išlieka.

Todėl jei atsidėkojama gydytojui už sėkmingai atliktą sudėtingą operaciją ar profesionalų gydymą, tai nėra dovana net ir tuo atveju, jei pacientas tai daro geranoriškai ir nuoširdžiai: įstatymai tokią veiką traktuoja vienareikšmiškai – kyšio davimas. Už kyšio davimą (papirkimą) gali būti pritaikytos Baudžiamojo kodekso (BK) nuostatos, kadangi tokia veika užtraukia baudžiamąją atsakomybę. Į klausimą, kaip atsidėkoti gydytojui, atsakysime kitu retoriniu klausimu – ar galime atsidėkoti, pavyzdžiui, teisėjui, kuris po metus - kitus trukusio proceso priėmė palankų išteisinamąjį

nuosprendį? Skirtumas tarp šių garbingas pareigas užimančių asmenų atsakomybės prasme yra ne bent tas, kad teisėjas yra valstybės tarnautojas, o gydytojas – asmuo, prilygintas valstybės tarnautojui, tačiau tiek vieni, tiek kiti, jei padaro nusikalstamas veikas, traukiami baudžiamojon atsakomybėn pagal tą patį BK straipsnį – kyšininkavimą.

Kyšininkavimas suprantamas kaip:

- kyšio priėmimas;
- kyšio pažadėjimas;
- kyšio reikalavimas;
- susitarimas priimti kyšį;
- provokavimas duoti kyšį.

Privalome įsisąmoninti, kad už tam tikras paslaugas duodami kelių policininkui, gydytojui, inspektoriui, valstybės ar savivaldybės tarnautojui, arba bet kuriam kitam asmeniui, prilygintam valstybės tarnautojui (žr. BK 230 str.), jie – priimdami, darome kriminalinius nusikaltimus – kyšininkavimą (ėmėjas) ir papirkimą (davėjas) - už kuriuos Baudžiamasis kodeksas numato laisvės atėmimo bausmę net iki 8 metų. Tiesa, realia laisvės atėmimo bausme nuteisiama retai. Reikia žinoti ir tai, kad tiek kyšininkavimas, tiek papirkimas yra baigtas nusikaltimas ne nuo kyšio priėmimo-perdavimo, o jau nuo susitarimo, pažadėjimo, reikalavimo arba provokavimo momento.

Objektyvumo dėlei reikia pažymėti, kad atriboti kyšį nuo dovanos kartais būna pakankamai keblu - tai yra įrodinėjimo dalykas, nes kiekvienas atvejis yra specifinis.

Privačiame sektoriuje, skirtingai negu viešajame, dovanos kaip taisyklė traktuojamos kiek lanksčiau. Pavyzdžiui, mūsų Bendrovė yra nustačiusi tvarką, pagal kurią darbuotojai gali priimti ir teikti tik nedidelės vertės dovanas ar verslo suvenyrus ir tai tik su sąlyga, jeigu tai nesukelia ir nesukels ateityje viešųjų ir privačių interesų konflikto. (Interesų konfliktas - tai situacija, kai darbuotojas, vykdydamas pareigas, privalo atlikti veiksmą, kuris susijęs ne tik jo su pareigomis, bet ir jo privačiu interesu. Darbuotojo veiksmas + jo privatus interesas = interesų konfliktas). Be to apie tai privaloma tvarka turi būti informuojamas tiesioginis vadovas.

Gali susidaryti įspūdis, kad niekam nieko negalima duoti ir už nieką negalima atsidėkoti. Nereikia pulti į kraštutinumus: gėles, kaip padėkos ženklą, kalendorius, knygas, Bendrovės simboliką ar kitus informacinio pobūdžio spausdinius, verslo ar kitas reprezentacines dovanėles, smulkius suvenyrus ir pan., kurių vertė iki maždaug 30 Eur, teikti ir priimti malonu ir galima, tačiau priimti alkoholinius gėrimus ar vertingus daiktus, pasiūlymus nemokamai išbandyti kažkokias paslaugas, nuolaidas, jau nekalbant apie pinigus (juos galima dovanoti tik artimiesiems) – kategoriškai draudžiama.

Bendraujant su klientais, reikia vengti frazių, kurios gali sudaryti prielaidą, kad provokuojate duoti kyšį, pvz.: „Čia reikėtų papildomai padirbėti, suderinti, pažiūrėsim“..., „Jūsų atvejis sudėtingas, nežinau, bus sunku, gal...“ ir pan. Geriau sakyti: „Mūsų pareiga Jums padėti pagal nustatytas procedūras, tą aš ir stengiuosi padaryti“, „Jūsų prašymas bus išnagrinėtas ir apie priimtą sprendimą būsite nedelsiant informuotas“.

Prieš apsispręsdami priimti (įteikti) dovaną, pagalvokite apie:

- dovanos įteikimo aplinkybės: priežastis, vietą, laiką, būdą;
- dovanos vertę: ar ji adekvati, ar neviršija įprastos komercinės praktikos;
- asmens ketinimus (pagarba, nuoširdus dėkingumas ar jūsų priimami sprendimai?);
- dovanojimų periodiškumą (pernelyg dažnos turėtų kelti susirūpinimą);
- ar nesukompromituosite Bendrovės ir pats nebūsite apkaltintas korupcija?

- ar nesusidarė klaidinga nuomonė, kad atsidėkojimo laukėte?
- ar kas nors gali suabejoti jūsų savarankiškumu ateityje, priimant sprendimus?
- ar nebūsate įsipareigojęs dovanotojui, ar neteks nusišalinti nuo klausimų sprendimo?
- ar nekels diskomforto jausmo, kad dovanojimo faktas taps viešas?

PS rekomenduoja KAS darbuotojams.

Niekada nepriimkite dovanų, jeigu:

- tai gali sukelti interesų konfliktą;
- yra pagrindo manyti, kad siekiama palankumo;
- dovanos teikiamos dėl Jūsų vykdomų funkcijų (nebent gėles ir reprezentacines dovanėles);
- dovanojama grynaisiais pinigais (bus sunku įtikinti, kad tai ne korupcija);
- dovanojama pernelyg dažnai;
- dovanos neadekvačiai brangios,
- jeigu jas teikia pirkimų – pardavimų procedūrų dalyviai.

Tačiau kartais gali pasitaikyti taip, kad atsisakant priimti nekaltą padėką galima įžeisti klientą, kurio ketinimai patys geriausi. Tad kaip elgtis su dovanomis, kurių lyg ir nederėtų priimti, bet aplinkybės verčia, nes atsisakymas būtų traktuojamas įžeidžiančiu veiksmu? Paprastai kiekvienas atvejis individualus, todėl elgtis reikia pagal situaciją:

- jei nesijausite įpareigotas ką nors padaryti, priimkite dovaną ir padėkite matomoje vietoje, kad ją realiai galėtų naudotis ir KAS darbuotojai, ir Bendrovės svečiai;
- atiduokite dovaną labdaros organizacijai;
- susitarkite, kad dovanotojui bus atsakyta tuo pačiu ir, žinoma, apie dovanojimo faktą bei susitarimo pobūdį nepamirškite pranešti tiesioginiam vadovui.
- atsisakykite dovanos - neįžeidžiant kliento, nesudarant įspūdžio „mažai atnešė“ ir paaiškinkite motyvus: neleidžia taisyklės, griežta vadovybės pozicija ir pan.

Visada, kai kyla abejonių – kyšis tai ar dovana, baudžiama už tai, ar ne, teisingiausia - nesitarti, nežadėti, nedovanoti, neimti ir neduoti.
